

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

КОБАЧ ОЛЕНА ВАЛЕРІЇВНА

**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНА
ПРАКТИКА ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

Миколаїв – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В Україні триває процес впровадження трирівневої системи пенсійного забезпечення, в рамках якої: перший рівень – солідарна пенсія, яка базується на засадах солідарності і субсидування та передбачає виплату пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів ПФУ; другий рівень – накопичувальна система пенсійного страхування, де особа власними силами обліковує на індивідуальних пенсійних рахунках кошти, які інвестують у різні фінансові інструменти, внаслідок чого після виходу на пенсію учасник отримує право на одержання пенсії, яка обраховується з накопиченої суми внесків та інвестиційного доходу; третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, заснована на добровільних внесках громадян на рахунок своєї майбутньої пенсії.

Однак, незважаючи на те, що розбудова такої системи триває вже достатньо давно, наразі функціонує лише перший та третій рівень; другий ж рівень відсутній, причиною чого вважається брак економічних та фінансових можливостей, а також і політико-правові колізії. Сьогодні ПФУ має дефіцит коштів для фінансування соціальних гарантій пенсіонерів, тому існує потреба у реформуванні солідарної системи, створення накопичувальної та створення необхідних умов для розвитку добровільного пенсійного забезпечення. Загалом, український народ в умовах політичної нестабільності та війни особливо потребує надійного соціального захисту, наріжним каменем якого традиційно є пенсійного забезпечення.

Все вищезгадане зумовлює актуальність даної роботи та вибір теми її автором.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів побудови моделей пенсійного забезпечення в різні роки здійснювали наступні зарубіжні та українські науковці: В. Белоусов, М. Бойко, О. Буряченко, О. Данилюк, Т. Дідковська, Е. Тучкова, А. Казанчан, М. Майфат, М. Мицай, О. Міндова, О. Ярошенко, С. Прилипко, А. Слюсар, Н. Олександров, Є. Астрахан, В. Догадов, Б. Сташків, Р. Ервік та ін.

Безпосередньо тематикою реформування пенсійних систем у різних країнах світу займалися О. Вишнеvsька, М. Вінер, Г. Карпенко, Г. Лук'янова, Є. Мартін, О. Пищуліна, С. Рогозний, Т. Салькова, Є. Серегіна; різні аспекти реформування вітчизняної СПЗ містяться у наукових працях В. Адамовської, А. Бережної, Ю. Владики, К. Гайдука, Д. Слабченка, Н. Мартиненко, М. Папієва, В. Толуб'як, О. Черняєвої. Наукових та науково-практичних досліджень у межах зазначеної проблематики чимало, але бракує праць, присвячених проблемам реалізації пенсійної реформи в Україні саме в останні роки (після 2015 р.).

Мета та завдання дослідження. Означена актуальність дослідження та стан наукової розробки визначили мету дослідження – обґрунтуванні пріоритетних напрямів розвитку пенсійного забезпечення та розробки практичних рекомендацій щодо його реформування з урахуванням досвіду зарубіжних систем пенсійного забезпечення.

Відповідно до поставленої мети, основними завданнями дослідження є:

- розкрити історичні та сучасні аспекти системи пенсійного забезпечення в Україні;
- охарактеризувати нормативно-правову базу регулювання пенсійного забезпечення на Україні;
- проаналізувати основні тенденції та проблеми функціонування пенсійних систем зарубіжних країн;

- визначити проблеми української системи пенсійного забезпечення;
- розробити напрями вдосконалення української системи пенсійного забезпечення з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Об'єктом дослідження є процес становлення та реформування системи пенсійного забезпечення в Україні.

Предмет дослідження – наукові та прикладні аспекти державного управління процесами реформування пенсійної системи в зарубіжних країнах та в Україні.

Методи дослідження. В дослідженні використана сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: метод комплексного аналізу, порівняння, узагальнення, метод історичного аналізу, індукція, дедукція, абстрагування та порівняння.

Серед спеціальних методів варто відзначити: системний метод – використовувався при вивченні системи пенсійного забезпечення в Україні; структурно-функціональний – застосовувався при визначенні основних етапів розвитку пенсійного забезпечення в Україні, зокрема, функціональні зміни в пенсійній системі; при вивченні основних категорій дослідження використовувався метод логіко-семантичного аналізу; також при розкритті основних етапів становлення пенсійної системи в Україні використовувався історико-хронологічний метод; для повного розкриття предмету дослідження необхідним став порівняльний метод, оскільки було розглянуто зарубіжний досвід становлення та розвитку пенсійного забезпечення.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у виявленні базисних тенденцій розвитку сучасної української пенсійної системи на основі її історичного аналізу й з урахуванням нинішньої ситуації в цілях розробки напрямків її подальшого вдосконалення.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів полягає в тому, на основі аналізу сучасних систем пенсійного забезпечення визначено напрями вдосконалення українського пенсійного забезпечення, практичне застосування яких буде сприяти усуненню проблем та перешкод розвитку системи соціального та пенсійного забезпечення, що має позитивно вплинути на роботу Пенсійного фонду України..

Особистий внесок магістранта. Дане магістерське дослідження є самостійним, а наукові розробки та положення, висновки та результати отримані самостійно автором відповідно до поставлених завдань.

Структура роботи визначена заявленою метою та завданнями дослідження. Магістерське дослідження складається зі вступу, трьох розділів, що містять по два підрозділи, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи складає 100 сторінок, із них 86 сторінок основного тексту. Список використаних джерел налічує 103 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, коротко охарактеризовано стан наукової розробки проблематики, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, охарактеризовано основні методи, сформульовано наукову новизну, визначено практичне значення результатів дослідження, а також наведено результати апробації дослідження та особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Базові засади дослідження системи пенсійного забезпечення в Україні**» окреслено стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження, визначено теоретичне підґрунтя пенсійного забезпечення, охарактеризовано історичні аспекти та зарубіжний досвід впровадження політики пенсійного забезпечення.

У підрозділі 1.1. «*Система пенсійного забезпечення в Україні: історія та сучасність*» визначено, що сучасна пенсійна система України є спадщиною колишнього СРСР. Система пенсійного забезпечення, що діяла в СРСР, функціонувала в рамках загальної системи соціального забезпечення й соціального страхування. Пенсії згідно із державним соціальним страхуванням – гарантовані щомісячні грошові виплати, розмір яких, порівнювався з минулим заробітком.

Розвиток пенсійної системи до початку ринкових реформ 1990 року свідчить про нагромадження в ній великої кількості економічних і соціальних проблем, які могли бути вирішені тільки шляхом реформ, змін пенсійної системи на базі посилення страхових принципів. Зростала кількість малозабезпечених громадян і стояли нові цілі перед системою соціального та пенсійного забезпечення – покращення матеріального становища пенсіонерів, соціально незахищених верств населення, економічна та фінансова стабілізація. Наприкінці 1987 – початку 1988 року розпочалася робота над новим союзним Законом «Про пенсійне забезпечення». 28 січня 1992 року ухвалою постанови КМУ №39 було створено на базі Українського республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР Пенсійного фонду України. Урядовою постановою був затверджений перший склад правління Пенсійного фонду та перше положення про Фонд, на підставі якого він почав діяти. У Союзному Пенсійному фонді, як і в його Українському республіканському відділенні, тариф страхових внесків для роботодавців становив у 1991 році 20,6%.

21 грудня 1993 року ВРУ була схвалена Концепція соціального забезпечення населення України, в якій уперше була запропонована комплексна реформа національної системи соціального забезпечення. ПФ утворюється за кошти страхових внесків підприємств і громадян. За рахунок цих коштів здійснюватимуться виплати: трудових пенсій за віком, за вислугу років, по інвалідності та в разі втрати годувальника (крім пов'язаних з нещасним випадком на виробництві, професійним захворюванням), а також допомоги на поховання пенсіонерів. В 1994–1997 роках, згідно з законами про державний бюджет на відповідні роки, кошти Пенсійного фонду включалися до складу держбюджету.

2003 роки характеризуються проведенням активних заходів щодо підготовки повномасштабної пенсійної реформи. Зокрема у липні 2003 року ВРУ був ухвалений Закон «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а з липня по грудень цього ж року ОПФУ проводилася активна підготовча робота з його реалізації: була сформована відповідна нормативно-правова база; розгорнута широка інформаційно-роз'яснювальна робота. З початку 1992 року і до сьогодні в Україні діє система загальнообов'язкового соціального страхування, за рахунок внесків до якої, які складають власні надходження ПФУ, і забезпечується виплата пенсій громадянам.

У підрозділі 1.2. «*Нормативно-правова база регулювання системи пенсійного забезпечення*» визначено найголовніші нормативно правові акти України щодо забезпечення реформування пенсійного забезпечення. Пенсійне забезпечення в Україні здійснюється на основі нормативно-правових та законодавчих актів, які регулюють пенсійні відносини: визначають категорії громадян, які отримуватимуть пенсійну

допомогу, встановлюють порядок розрахунку та виплати пенсії для різних категорій громадян. Конституція України визначає право кожного на працю. В Основному законі, зокрема у ст. 46, встановлено право громадян отримувати пенсію у випадку настання непрацездатності через старіння, а також при втраті годувальника. До нормативно-правової бази пенсійного забезпечення належать наступні законодавчі акти: Закон України «Про пенсійне забезпечення» (№ 1788-ХІІ від 05.11.1991 р.); Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (№ 1058-ІХ від 09.07.2003 р.); Закон України «Про державну службу» (№ 889-19 від 10.12.2015 р.).

Важливою складовою нормативної бази пенсійного забезпечення є постанови Кабінету Міністрів України: № 583 від 12.10.1992 р. «Про затвердження нормативних актів з питань пенсійного забезпечення»; № 36 від 16.01.2003 р. «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах»; № 1381 от 28.12.2011 р. «Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення»; № 327 від 23.04.2012 р. «Про підвищення рівня соціального захисту населення»; № 112 від 25.03.2014 р. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань пенсійного забезпечення».

До нормативно-правової бази пенсійного забезпечення в Україні відносяться постанови Пенсійного фонду: «Про затвердження Інструкції про порядок переказування пенсій громадянам, які виїхали за кордон, та виплати пенсій пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні» - постанова Пенсійного фонду України № 4-5 від 23.04.1999 р.; «Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» - постанова Пенсійного фонду України №3-1 від 30.01.2007 р.; «Про затвердження Переліку та порядку подання документів, необхідних для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» - постанова Пенсійного фонду України №10-3 від 06.04.2011 р.

У другому розділі **«Система пенсійного забезпечення у сучасному світі: функціонування та проблеми»** розкриваються основні умови та проблеми реалізації політики пенсійного забезпечення за останні роки в світовій практиці зарубіжних країн.

Так, у підрозділі 2.1. *«Світова практика функціонування систем пенсійного забезпечення»* мова йде про те, що в європейських країнах системи пенсійного забезпечення характеризуються багатокомпонентністю і здебільшого складаються із трьох рівнів: державного пенсійного забезпечення (солідарна система, яка є дуже чутливою до демографічних змін (співвідношення між працездатним і непрацездатним населенням)); професійного (накопичувальна система) та індивідуального пенсійного забезпечення, котрі є менш чутливими до будь-яких демографічних коливань.

Отже, основні тенденції пенсійних реформ країн світу: накопичувальна система при розподіленні внесків, розвиток добровільного пенсійного страхування, податкове стимулювання роботодавців та працюючих з метою залучення до пенсійної накопичувальної системи.

Пенсійне забезпечення включає в себе пенсії, які розраховуються та виплачуються в пенсійній системі як на рівні солідарному, так і на рівні накопичувальної складової системи, недержавних пенсійних фондів. Пенсійне забезпечення є один із видів соціального забезпечення населення, сутність якого полягає у щомісячній, як правило,

довічній грошовій виплаті, встановленого державою розміром, непрацездатним громадянам у зв'язку з настанням певних найбільш несприятливих для них соціальних обставин – старості, інвалідності, втрати годувальника та в інших випадках передбачених законодавством. Пенсії для таких осіб є головним, єдиним джерелом для існування.

Досвід зарубіжних країн у реформуванні системи пенсійного забезпечення різний. Майже кожній країні притаманна своя специфічна модель пенсійної системи з урахування її власного соціально-економічного розвитку, особливостями формування фінансових ресурсів, співвідношення кількості населення працездатного і непрацездатного віку, традицій та системи публічного управління тощо.

Підрозділ 2.2. *«Організаційно-правові проблеми функціонування систем пенсійного забезпечення зарубіжних країн»* розкриває складності та передумови формування системи пенсійного забезпечення в зарубіжних країнах.

Пенсійні системи Європи розвивалися різними шляхами залежно від історичних традицій, ролі держави в економіці, соціальної структури суспільства, а також напрямків та пріоритетів соціальної політики. В реалізації основних функцій державної пенсійної політики існують два принципово відмінні фінансові механізми: розподільчий та накопичувальний. Однак, в сучасних умовах солідарна і накопичувальна стратегії в чистому вигляді використовуються досить рідко.

Основні тенденції пенсійних реформ країн світу: накопичувальна система при розподіленні внесків, розвиток добровільного пенсійного страхування, податкове стимулювання роботодавців та працюючих з метою залучення до пенсійної накопичувальної системи.

В роки кризи пенсійних систем, побудованих на розподільчому механізмі, в багатьох країнах відбулася їхня швидка трансформація. В результаті чого змінилося співвідношення між державним та приватним компонентами пенсійного забезпечення, що призвело до виокремлення чотирьох типів взаємозв'язків приватного та державного пенсійного забезпечення: повністю державна пенсійна система; державна система, доповнена приватним пенсійним забезпеченням; приватне пенсійне забезпечення, яке доповнює або частково замінює державну систему; приватна система, яка повністю замінює державну.

Основні тенденції пенсійних реформ є практично однаковими для всіх країн Європи, а саме: створення накопичувальних систем при збереженні розподільних; активний розвиток добровільного страхування; проведення «інфляції» пенсійного віку та автоматичної індексації пенсій відповідно до змін цін; реформування податкових систем та тарифної політики в напрямку серйозних податкових пільг задля залучення працюючих у систему добровільних накопичувальних пенсійних систем тощо.

Третій розділ **«Перспективні напрями ефективного функціонування системи пенсійного забезпечення в сучасних українських умовах»** розкриває пріоритетні напрями реформування системи пенсійного забезпечення в Україні із врахуванням досвіду реформ зарубіжних країн.

У підрозділі 3.1. *«Основні проблеми функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні»* зазначається, що гостро стоїть проблема незбалансованості та неспроможності державного уряду покращити фінансове становище ПФУ, зробити його незалежним від дотацій із державного бюджету України. Хоча послугами ПФУ користуються велика кількість українського населення, але сама система пенсійного

страхування в Україні має проблеми такі, як переобтяженість пенсійної системи пільговими пенсіями; низький абсолютний розмір пенсій та її купівельної спроможності; недостатній рівень розвитку економіки України, великий розмір тіньового сектору економіки; незбалансованість демографічного навантаження на працездатне населення; хронічний дефіцит бюджету ПФУ; залежність ПФУ від фінансування з державного бюджету.

У підрозділі 3.2. «Актуальні напрямки реформування системи пенсійного забезпечення в Україні з урахуванням світового досвіду» визначено, що актуальним є розвиток та підтримка системи недержавного пенсійного забезпечення на Україні.

Система недержавного пенсійного забезпечення в Україні дасть змогу накопичувати персональні пенсії та реально підняти рівень пенсійного забезпечення. У розвинутих країнах недержавні пенсійні фонди є важливим соціальним інститутом, який характеризується високим рівнем довіри до них.

Сьогодні недосконалість української системи пенсійного забезпечення вимагає пошуку сучасних векторів її розвитку, що відповідали б вимогам часу і стали рішенням основних проблем. В основі нових підходів до удосконалення пенсійної системи має стати, в першу чергу, прозоре законодавство (має включати систематизацію правових норм, які регламентують пенсійне страхування), боротьба із тінізацією заробітних плат, створення умов для недержавного страхування, спонукання молоді до пенсійних вкладень.

У **висновках** представлено основні підсумки та рекомендації дослідження:

1. Розкрито історичні та сучасні аспекти системи пенсійного забезпечення в Україні. Фінансування видатків на виплату пенсій колишнього СРСР було у складі видатків Державного бюджету СРСР. Пенсія була як соціальна допомога. Витрати на пенсійне забезпечення стали суттєвим фінансовим навантаженням для радянської держави. Таким чином, виникла проблема пошуку небюджетних джерел для фінансування пенсій, а відтак – виникла потреба змінювати пенсійне законодавство.

З початку 1992 року і до сьогодні в Україні діє система загальнообов'язкового соціального страхування, за рахунок внесків до якої, які складають власні надходження ПФУ і забезпечується виплата пенсій громадянам, ухвалення нових нормативно-правових актів з питань пенсійного забезпечення на страхових засадах, функціонування та діяльності ОПФУ, запровадження трирівневої пенсійної моделі, зміни параметричних вимог щодо віку та стажу роботи тощо.

2. Охарактеризовано нормативно-правову базу регулювання пенсійного забезпечення на Україні. Нормативно-правова та законодавча база України щодо розрахунку пенсій, яка включає: Конституцію України, Закони України, накази Президента України, накази управління Пенсійним фондом України, міжнародні угоди, Кодекс законів України про працю та інші нормативно-правові акти, які залишилися ще з часів СРСР, потребують удосконалення змісту та узгодженості між собою, відповідно до вимог пенсійної реформи.

3. Проаналізовано основні тенденції та проблеми функціонування пенсійних систем зарубіжних країн. Пенсійні системи Європи розвивалися різними шляхами залежно від історичних традицій, ролі держави в економіці, соціальної структури суспільства, а також напрямків та пріоритетів соціальної політики. В реалізації основних функцій державної пенсійної політики існують два принципово відмінні фінансові

механізми: розподільчий та накопичувальний. Однак в сучасних умовах солідарна і накопичувальна стратегії в чистому вигляді використовуються досить рідко, передові країни світу обирають змішані пенсійні системи, які базуються на трьох основних складових: обов'язковій солідарній, загальнообов'язковій накопичувальній та добровільному приватному пенсійному страхуванні.

Основні тенденції пенсійних реформ, як не дивно, є практично однаковими для всіх країн Європи, а саме: створення накопичувальних систем при збереженні розподільних; активний розвиток добровільного страхування; проведення «інфляції» пенсійного віку та автоматичної індексації пенсій відповідно до змін цін; реформування податкових систем та тарифної політики в напрямку серйозних податкових пільг задля залучення працюючих у систему добровільних накопичувальних пенсійних систем тощо.

4. Визначено проблеми української системи пенсійного забезпечення та розроблені напрями його вдосконалення з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Основними змінами щодо розрахунку пенсій, які потрібно внести у законодавство України, можна вважати такі: перегляд та прийняття нового Трудового кодексу України, який відповідав би сучасному ринку праці; впровадження диференційованої (регіональної чи галузевої) мінімальної заробітної плати; на законодавчому рівні закріплення пільг працівникам за пізній вихід на пенсію; перегляд пільг та привілей, які надаються при виході на пенсію; при розрахунку пенсій врахування усього трудового стажу та заробітку за весь трудовий період; продовження політики виведення зайнятості та заробітної плати із тіні з метою забезпечення нормального рівня пенсії для пенсіонерів, які сплачували страхові внески впродовж трудового життя; систематизація і узагальнення законодавства у єдиний Пенсійний кодекс України, в якому чітко визначити умови виходу на пенсію, пільги та компенсації для населення, яке вийшло із працездатного віку, шляхом старіння.

5. Запропоновано наступні напрями вдосконалення української системи пенсійного забезпечення з урахуванням досвіду зарубіжних країн: модернізація пенсійної системи на засадах подальшої диференціації пенсій порівняно з середнім заробітком працівника, його трудовим внеском на засадах дотримання соціальних прав для всіх громадян нашої країни шляхом впровадження відповідних стабільних інституційних механізмів щодо визначення умов пенсійних виплат, розвиток та підтримка недержавного пенсійного страхування, макроекономічна стабілізація сфери зайнятості, оплати праці, детінізації економіки, впровадження та залучення інновацій, що сприяло би економічному зростанню економіки України.

АНОТАЦІЯ

Кобач О.В. Проблеми формування та розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні: зарубіжна практика та українські реалії. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. - Миколаїв, 2019.

Для сучасної системи пенсійного забезпечення України однією із актуальних проблем є незбалансованість бюджету Пенсійного фонду України. Визначено, що основними напрямками розвитку системи пенсійного забезпечення зарубіжних країн є: послаблення впливу держави на здійснення соціального захисту, розширення участі громадянського суспільства в процесі формулювання завдань соціальної політики, розвиток недержавних форм соціального захисту, поступове зростання ролі самої особи у створенні власного добробуту, розбудовою сфери надання пенсіонерам нефінансових послуг. Ці напрямки втілюються у життя з використанням в джерелах фінансування накопичувальної складової пенсійних виплат.

В результаті дослідження було визначено, що системі пенсійного забезпечення України необхідно розвивати та посилювати недержавне пенсійне страхування, сформувати відповідальне і мотивоване ставлення працівників і роботодавців до накопичення коштів для фінансування майбутніх пенсій.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійна система, реформування пенсійного забезпечення, закон про пенсійне забезпечення, пенсіонери, пенсійний фонд України.

SUMMARY

Kobach O. Problems of formation and development of the pension system in Ukraine: foreign practice and Ukrainian realities. – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «Master». Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

For the current pension system of Ukraine, one of the pressing problems is the imbalance of the budget of the Pension Fund of Ukraine. It is determined that the main directions of development of the pension system of foreign countries are: weakening of the state influence on the implementation of social protection, expanding the participation of civil society in the formulation of social policy objectives, the development of non-state forms of social protection, the gradual growth of the role of the individual in the creation of their own welfare, provision of non-financial services to pensioners. These areas are being implemented through the use of funded pension savings.

As a result of the research it was determined that the pension system of Ukraine needs to develop and strengthen non-state pension insurance, to form a responsible and motivated attitude of employees and employers to accumulate funds to finance future pensions.

Key words: pension, pension, pension system, pension reform, pension law, pensioners, pension fund of Ukraine.